

О. П. Євсюков,
к.психол.н.,
заступник директора Київського ін-ту
держ. упр. у сфері цивільного захисту,
м. Київ

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІДПОВІДНО ДО НОВИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ

Проаналізовано стан нормативно-правової бази та функціонально-структурного аспекту державного управління у сфері підготовки фахівців з цивільного захисту. Розглянуто цілі та функції, систему й структуру наукової підготовки у сфері цивільного захисту в Україні, та заходи щодо прийняття професійних стандартів.

Ключові слова: державне управління, цивільний захист, надзвичайна ситуація, професійні стандарти

В останні десятиріччя у повній відповідності з суспільними потребами відбувається інтенсивне формування загальної теорії безпеки життєдіяльності світового співтовариства, яка включає всі аспекти від екологічних, економічних, технічних до соціальних, воєнних і політичних. Механізмом для забезпечення безпеки життєдіяльності населення є державне управління у сфері цивільного захисту, що неможливо без теоретико-методологічного обґрунтування функцій, структури, повноважень та особливостей органів державної влади всіх рівнів у підготовці фахівців з цивільного захисту.

Актуальність теми підвищується з огляду на глобальні зміни у світовому господарстві, визнання міжнародного принципу примату безпеки як неодмінної умови сталого розвитку суспільства та національного аспекту: соціальної (демографічної) й економічної складових національної безпеки, найважливішим механізмом забезпечення яких має стати цивільний захист.

Вивченням даної проблеми займаються вітчизняні практики, державні діячі, учені, серед яких В. П. Горбулін [1], В. В. Дурдинець [2], А. Б. Качинський [1; 3]. Однак проведені дослідження не повною мірою враховують ті швидкі зміни, що призводять нині до виникнення надзвичайних ситуацій, які

мають тенденцію до поширення на нові сфери, стають усе більш потужними та частішими, охоплюють значно більші території й кількість людей, мають суттєві негативні наслідки.

Мета статті – проаналізувати стан нормативно-правового реформування системи підготовки фахівців державної служби цивільного захисту відповідно до нових освітніх стандартів

Україна після розпаду СРСР для реалізації прав людини по захисту її життя і здоров'я від небезпечних наслідків надзвичайних ситуацій мирного і воєнного часу на підставі постанови Верховної Ради України «Про Концепцію Цивільної оборони України» (1992 р.) 3 лютого 1993 р. прийняла Закон України «Про Цивільну оборону України» (із змінами протягом наступних років). Згідно зі ст. 1 цього Закону «Цивільна оборона України є державною системою органів управління, сил і засобів, що створюється для організації і забезпечення захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру». Цивільна оборона України «створюється як складова частина загальної оборони України і державної системи попередження надзвичайних ситуацій та дій у разі їх виникнення...».

Цивільна оборона існує у багатьох країнах світу: США, Росії, Німеччині, Великій Британії, Франції, Ізраїлю і т.д. Вона є важливою складовою діяльності воєнно-політичного блоку НАТО. Але цивільна оборона не тільки важлива складова загальнодержавних оборонних заходів будь-якої держави, що проводяться в мирний та воєнний часи, а і галузь науки, яка вивчає теоретичні, науково-технічні, технологічні, економічні, екологічні, соціально-політичні проблеми, які викликають порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території (акваторії) або об'єктів на ній (об'єктів на морі), внаслідок аварій, катастроф, стихійного лиха або небезпечного випадку. Тому на сьогодні поглибленість досліджень за кожним із вказаних напрямків повинна бути всебічним підходом до вирішення проблемного питання – підготовки фахівців до діяльності в екстремальних умовах. Оскільки ефективна діяльність фахівців з надзвичайних ситуацій в екстремальних умовах можлива лише за

умови повноцінної підготовленості до цього, а дії в таких ситуаціях для них мають бути звичною нормою, то професійна підготовка до діяльності в екстремальних умовах має враховувати сучасні світові тенденції, принципи розвитку всієї системи освіти і професійної підготовки у світі та нашій державі, її теоретико-методологічні й методичні аспекти, зміст і складність завдань, фізичне й психічне навантаження, а також специфічне призначення підрозділів з надзвичайних ситуацій.

Тим більше, що така спеціалізована підготовка органічно поєднується із підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації державних службовців, необхідність якої обумовлюється специфікою діяльності підсистеми захисту населення від надзвичайних ситуацій. У сукупності це надає змогу виконувати поставлені завдання на належному рівні, формуючи виважені підходи до організації діяльності із захисту населення від надзвичайних ситуацій.

А з огляду на необхідність розробки національної стандартної класифікації освіти, створення професійних стандартів на основі компетентнісного підходу дане питання набуває ще більшої актуалізації. Слід зазначити, що в даному напрямку урядом вже здійснено низку принципів кроків. Так, з метою введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти, та з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців і забезпечення гармонізації норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудова відносин, Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову, якою затверджено Національні рамки кваліфікацій – системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів [1]. Так, нею визначаються десять рівнів (від 0 до 9), кожному з яких відповідають ті чи інші знання, уміння, комунікація, а також здатність до автономності і відповідальності. Слід зазначити, що в даному документі кваліфікація розуміється як офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган встановлює, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами.

На виконання даної постанови, в квітні нинішнього року було видано спільний Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Плану заходів щодо впровадження Національної рамки кваліфікацій» [2]. У ньому передбачено організаційне та методичне, нормативно-правове, інформаційне забезпечення, організація співпраці із соціальними партнерами, залучення міжнародної технічної і фінансової допомоги, а також забезпечення міжнародного визнання Національної рамки кваліфікацій та реалізацію пілотних проектів протягом 2012 – 2013 рр.

Розуміння необхідності таких кроків відбувається не лише на урядовому рівні. Зокрема, для наукового супроводу та забезпечення діяльності підрозділів Міністерства надзвичайних ситуацій, було розроблено перелік рекомендованої тематики дипломних проектів (робіт), дисертаційних досліджень на 2008 – 2012 рр., де за кожним із актуальних напрямків, вказується не тільки рекомендована тематика, а й замовник. Проведений аналіз переконливо свідчить, що за окремими з них, нагальність здійснення наукових досліджень з часом не зникла. Навпаки, актуалізованими напрямками і на сьогодні залишаються:

- нормативно-правове регулювання у сфері цивільного захисту (увагу з акцентовано на підвищенні рівня захисту населення і, водночас, попередженні надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру; взаємодії органів управління та сил цивільного захисту з органами державної влади і управління в профілактиці правопорушень у сфері цивільного захисту;

- інформаційне забезпечення сфери цивільного захисту: не тільки діяльності структур, задіяних у даній сфері, але й інформаційно-аналітичному забезпеченні процесу професійної підготовки кадрів для служби цивільного захисту;

- проблеми управління єдиною державною системою цивільного захисту населення і територій: структурні та функціональні, організаційно-управлінські аспекти ефективності діяльності регіональних та територіальних органів

управління цивільного захисту, обґрунтування методології та критерії ефективності;

– проблеми організації діяльності оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, зокрема методи та засоби підвищення ефективності діяльності, обґрунтування та розробка оптимальних рішень, нормативних вимог, удосконалення системи взаємодії органів управління єдиної державної системи цивільного захисту тощо;

– проблеми моніторингу та прогнозування у сфері цивільного захисту: обґрунтування та розробка методів і рекомендацій щодо системного аналізу та управління факторами пов'язаними з ризиками функціонування потенційно небезпечних об'єктів; оцінка факторів небезпеки, принципи та методики оцінки ризику, моделювання процесів та прогнозування, імітаційні математичні моделі щодо оптимізації діяльності та ін.;

– проблеми запобігання надзвичайним ситуаціям природного та техногенного характеру: обґрунтування та розробка адекватних заходів щодо реагування на загрози, що мають техногенне, природне або природно-техногенне походження; організація та координація заходів, спрямованих на запобігання виникненню та ліквідацію наслідків аварій; критерії та методи оцінки підготовленості до виникнення надзвичайних ситуацій;

– проблеми створення високоефективних технологій забезпечення пожежної та техногенної безпеки: методологія аналізу техногенної небезпеки виробництв та експертизи технологічних процесів на об'єктах підвищеної небезпеки;

– проблеми удосконалення та розробки пожежно-технічного озброєння, засобів пожежогасіння, пожежної та аварійно-рятувальної техніки: комп'ютерні системи і програми визначення параметрів, розробка та впровадження технічних засобів і пристроїв, ефективність застосування військової інженерної техніки та її експлуатації при виконанні аварійно-рятувальних робіт тощо;

– проблеми медичного, психологічного, біологічного, радіаційного і хімічного захисту населення і територій: від захисту, енергозберігаючих технологій до оптимізації, мінімізації наслідків техногенних катастроф;

– робота з персоналом та соціально-психологічні аспекти професійної діяльності у органах управління та підрозділах МНС: від професійної підготовки працівників підрозділів цивільного захисту МНС (особливо з урахуванням досвіду країн Євросоюзу) до розробки методики оцінки діяльності керівного складу.

На сучасному етапі формування й реалізація державної політики у сфері захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій мають здійснюватися з урахуванням повноважень центральних і місцевих органів виконавчої влади. Потрібно закладати основи такої взаємодії між центральними й місцевими органами виконавчої влади, за якої повною мірою можна було б реалізувати завдання цивільного захисту. З боку держави потрібно вжити комплекс заходів, суть яких полягає у створенні цілісної системи захисту населення й територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру і проведенні виваженої державної політики із цих питань.

Таким чином, зміст професійної діяльності в екстремальних умовах, її особливості, визначаються потребами сьогодення та необхідністю набуття справжньої фахової майстерності, професійні компетенції якої мають бути чітко визначені на основі національної стандартної класифікації освіти. А знання, навички та вміння мають удосконалюватися в процесі діяльності шляхом наукового супроводу та забезпечення діяльності кожного із підрозділів всієї системи захисту населення від надзвичайних ситуацій.

Список використаної літератури

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Плану заходів щодо впровадження Національної рамки кваліфікацій» від 20 квітня 2012 р. № 488/І225 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
3. *Качинський А. Б.* Безпека, загрози і ризик: наукові концепції та математичні методи / А. Б. Качинський. – К. : Ін-т пробл. нац. безпеки, 2004. – 472 с.
4. Про Концепцію Цивільної оборони України : постанова Верхов. Ради України від 28 жовт. 1992 р. № 2746-ХІІ // ВВР України. – 1992. – № 47. – Ст. 649.

5. Про Цивільну оборону України : Закон України від 3 лют. 1993 р. № 2974-ХІІ // ВВР України. – 1993. – № 14. – Зі змінами; ост. ред. 20 черв. 2007 р.

Evsyukov O. P. Reformation of the system of preparation of specialists of government service of civil defence according to new educational standards.

The state of normatively-legal base and functionally-structural aspect of state administration is analysed in the field of preparation of specialists on civil defence. Aims and functions, system and structure of scientific preparation, are considered in the field of civil defence in Ukraine, and events in relation to the acceptance of professional standards.

Key words: state management, civil defence, emergency, professional standards.

Евсюков А. П. Реформирование системы подготовки специалистов государственной службы гражданской защиты в соответствии с новыми образовательными стандартами.

Проанализировано состояние нормативно-правовой базы и функционально-структурного аспекта государственного управления в сфере подготовки специалистов по гражданской защите. Рассмотрены цели и функции, система и структура научной подготовки в сфере гражданской защиты в Украине, и мероприятия относительно принятия профессиональных стандартов.

Ключевые слова: государственное управление, гражданская защита, чрезвычайная ситуация, профессиональные стандарты